

ผีเล่นหนัง

วิมล คำศรี

๑. เนื้อเรื่อง

นานมาแล้ว มีชายแก่คนหนึ่งชื่อ นิล ลุงนิลแกมีอาชีพเป็นนายหนังตะลุงมาตั้งแต่หนุ่มๆ ชาวบ้านชาวเมืองต่างก็เรียกกันว่า "หนังนิล" หนังนิลนั้นเป็นคนเจ้าบทเจ้ากลอนด้วยคนหนึ่งที่เดี๋ยวกี่ว่าได้ เพราะไม่ว่าแกจะพูดจากันกับใครหรือทำงานทำการอะไรที่ต้องพูดจากัน หนังนิลก็จะพูดเป็นบทเป็นกลอนผสมผสานไปกับคำพูดธรรมดาอยู่เป็นประจำ อยู่มาๆ เมื่อหนังนิลแก่ตัวลงแล้วแกก็ได้ตายจากโลกไปเช่นเดียวกับคนอื่นๆ ญาติพี่น้องลูกหลานก็ได้จัดการศพเผาผีให้เสร็จที่เปรี้ยวข้างบ้านของแกนั่นเอง

ในคืนหนึ่งต่อมาไม่นาน ชาวบ้านในหมู่บ้านอื่นได้ยินเสียงหนังเล่น จึงได้ชักชวนกันมาดูหนัง เพราะคิดว่าทางวัดในหมู่บ้านนี้คงจะมีงานอะไรสักอย่างหนึ่งแน่ จึงได้รับหนังมาเล่นด้วย ชาวบ้านพวกนั้นได้เดินทางมาตามเสียงหนังจนถึงบริเวณโรงหนังก็ได้พบคนดูหนัง

อยู่ก่อนแล้วเป็นจำนวนมากจนเต็มไปหมดทั้งหน้าโรงหนังแห่งนั้น และก็มีคนขายของกินต่างๆอยู่ก็มาก ไม่ว่าจะเป็นเหนียวหลาม ไช้ต้ม ถั่วคั่ว ถั่วต้ม ก็มีหมด เหมือนกับในงานวัดทั่วไป พวกชาวบ้านที่มาจากหมู่บ้านอื่นก็ได้ดูหนังกันจนเกือบสว่าง จนกระทั่งหนัง

เล็กจึงได้เตรียมตัวกลับบ้าน แต่ก่อนจะกลับต่างก็ได้ซื้อ
เหนียวหลามคนละครบะบอกสองกระบอกติดไม้ติดมือกัน
ไปตามธรรมเนียม

แต่พอกลับมาถึงบ้านซึ่งเป็นเวลาเข้าพอดี พวกที่
กลับมาจากคูหนึ่งต่างก็ตกอกตกใจเพราะว่า.....
เหนียวหลามเหล่านั้นได้กลายเป็นกระดุกคนไปทั้งหมด
เมื่อประสบเหตุการณ์เข้าเช่นนี้ ต่างก็พากันไปถามพระ
ที่วัดนั้นว่า เมื่อคืนวัดได้จัดงานอะไรกันถึงได้มีหนัง
เล่นด้วย และหนังที่เล่นนั้นก็หนังนิลนี่เอง พระสงฆ์
ที่วัดนั้นต่างก็พากันปฏิเสธว่า วัดไม่ได้จัดงานอะไรเลย
ต่างก็ยืนยันว่าหนังนิลก็ไม่ได้รับมาเล่น เพราะแกเพิ่ง
ตายไป และก็ได้เฝ้าที่เปรวของวัดเมื่อไม่กี่วันมานี้เอง
ชาวบ้านพวกนั้นก็รู้ทันทีว่า..... ได้ถูกผีหนังนิลหลอก
เข้าให้แล้ว

๑ ผู้เล่า : นายสำราญ หิรัญรักษ์ บ้านเลขที่ ๑๐๒ หมู่ที่ ๓
ตำบลท่าดี อำเภอลานสกาจังหวัดนครศรีธรรมราช

๒. การศึกษาวิเคราะห์

๒.๑ ประเภทของนิทาน

อาจารย์วิเชียร ณ นคร ผู้ศึกษานิทาน
พื้นบ้านจังหวัดนครศรีธรรมราช จัดนิทานเรื่อง "ผีเล่น
หนัง" เป็นนิทาน "ภูตผี" *

หลักวิชาคติชนวิทยา ได้อธิบายนิทาน
ประเภทนี้ไว้ดังนี้^๒

นิทานภูตผี (Ghost Tale) หมายถึงนิทานที่มี
ตัวละครเป็นผีรวมอยู่ด้วย หรือมีภูตผีเป็นตัวดำเนินเรื่อง

แทบทุกสังคมจะมีการเล่าเรื่องผี ในลักษณะ
เล่าประสบการณ์ของตนเองหรือผู้ใกล้ชิด รายละเอียด
เกี่ยวกับตัวผีอาจไม่ชัดเจนนักว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร เช่น
ผีมืด ผีเม็ง ผีกะ ผีกองกอย แต่บางเรื่องก็บอก
รายละเอียดไว้ชัดเจน ความเชื่อเรื่องผีจะเป็นความเชื่อ
ของทุกชาติ เป็นความเชื่อที่ฝังแน่นอยู่ในจิตสำนึกอย่าง
มั่นคง แม้โลกปัจจุบันวิทยาศาสตร์จะเจริญรุดหน้า
ไปมากเพียงใด แต่เรื่องผีซึ่งเป็นสิ่งที่พิสูจน์ได้ค่อนข้าง
ยากก็ยังสร้างความหวาดกลัวและเสียขวัญมาทุก
สมัยเช่นกัน นิทานภูตผีจึงเป็นนิทานอีกประเภทหนึ่งที่มี
ปรากฏอยู่ในทุกสังคม

นิทานเรื่องผีในตะวันตก ได้แก่ ผีดิบแฟรงเกน
สไตน์ ของตะวันออก ได้แก่ เรื่องเวตาลปัญญาวิสถิติ (บาง
เรื่อง) และของไทย ได้แก่ เรื่องแม่นาคพระโขนง และ
เรื่องผีหลังกลวง เป็นต้น

นิทานเรื่อง "ผีเล่นหนัง" เป็นนิทานภูตผี ที่มี
ผีหนังนิลเป็นตัวละครสำคัญ เทียบพลอกหลอนชาวบ้าน
ให้มาดูหนัง พิจารณาจากเรื่องนี้แล้วเห็นว่า ผีหนังนิล
หลอกได้อย่างแนบเนียน คือ ผู้ถูกหลอกได้สัมผัสกับ
บรรยากาศของการดูหนังตะลุงอย่างครบถ้วนสมบูรณ์
ได้ดูหนังตะลุง ได้ซื้อทั้งข้าวของซึ่งเป็นอาหารการกิน
ตามวิถีชีวิตของคนดูหนังตะลุงและคนขายของในบริเวณ
งานวัด ชาวบ้านเพิ่งจะรู้ว่าถูกผีหลอก เมื่อเหตุการณ์
ผ่านเวลากลางคืนไปแล้ว

* วิเชียร ณ นคร การศึกษานิทานพื้นบ้านในจังหวัดนครศรีธรรม
ราช หน้า ๘๒

^๒ วิมล คำศรี การศึกษานิทานพื้นบ้าน หน้า ๕๔

ผีหนังนิล จึงเป็นผีที่ไม่ดุร้าย คนถูกหลอก แทนที่จะชนพองสยงเกล้า กลับรู้สึกเพียงว่า "ถูกผีหลอก เข้าให้แล้ว" เท่านั้น

การดำเนินเรื่องของนิทานเรื่อง "ผีเล่นหนัง" ก็ไม่สลับซับซ้อนและมีฉากที่เป็นไปได้ในชีวิตจริง

๒.๒ คุณค่าของนิทาน

นิทานพื้นบ้านแต่ละท้องถิ่น แม้จะมีโครงเรื่องแก่นเรื่อง ตัวละคร และฉากแตกต่างกันตามความคิดอ่าน หรือภูมิปัญญาของแต่ละท้องถิ่นก็จริงแต่ก็มีลักษณะร่วมกันอยู่หลายประการ โดยเฉพาะเรื่องคุณค่า โดยภาพรวมนิทานพื้นบ้านมีคุณค่าอย่างน้อย ๕ ประการ คือ คุณค่าทางการสำเร็จอารมณ์ คุณค่าทางสังคมสัมพันธ์ คุณค่าปัญญา คุณค่าทางสังคมประภคต และคุณค่าทางการศึกษาวัฒนธรรม^๑

นิทานเรื่องผีเล่นหนัง เป็นนิทานภูตผีที่ให้คุณค่าทั้ง ๕ ประการดังกล่าวแล้ว โดยเฉพาะคุณค่าทางการศึกษาวัฒนธรรม

นิทานเรื่อง "ผีเล่นหนัง" ได้สะท้อนสภาพสังคมชนบทในแง่มุมต่างๆ กัน เช่น

๑. มีคนเจ้าบทเจ้ากลอนอยู่ในชุมชนและสังคมเมืองนครศรีธรรมราช

๒. หนังตะลุง เป็นมหรสพพื้นบ้านซึ่งเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายในชุมชนและสังคมนครศรีธรรมราชมาเป็นเวลานานแล้ว การดูหนังตะลุง ดูกันอย่างจริงจังตั้งแต่หัวค่ำยันสว่าง

๓. การจัดงานบุญ งานรื่นเริง แต่อดีตมีวัดเป็นศูนย์กลางและมักจะมีมหรสพพื้นบ้าน โดยเฉพาะหนังตะลุงแสดงให้ความบันเทิงแก่ผู้มาร่วมงาน และผู้สนใจอยู่เสมอๆ

๔. ภาพชีวิตของกลุ่มชน ในสังคมชนบทที่ปรากฏให้เห็นในงานวัด เป็นภาพชีวิตที่เป็นจริงโดยธรรมชาติปราศจากการจัดตั้งใดๆ เช่น มีการขายของประเภทเหนียวหลาม ถั่วคั่ว ถั่วต้ม ฯลฯ ในบริเวณงานเป็นภาพชีวิตที่พบเห็นอยู่เสมอในทุกที่ ที่มีการแสดง

มหรสพพื้นบ้าน ทั้งในงานวัดและงานฆราวาส

๕. การซื้อของฝาก "คนที่บ้าน" เมื่อกลับจากไปไหนต่อไหนมา เป็นภาพชีวิตที่แสดงให้เห็นถึงความผูกพันระหว่างครอบครัวในชุมชนและสังคมเมืองนครศรีธรรมราช พฤติกรรมเช่นนี้ เป็นสายใย ร้อยใจ วงศาคุณาญาติ ภายในครอบครัวของชาวนครศรีธรรมราชมาเป็นเวลาช้านาน

๖. ชุมชนและสังคมเมืองนครศรีธรรมราช เชื่อว่า "ผีมีจริง" และ "ผีหลอกคนได้" ดังนั้นนิทานเรื่อง "ผีเล่นหนัง" นี้เป็นอุทาหรณ์ ดังนี้ เป็นต้น

ด้วยเหตุที่นิทานเรื่อง "ผีเล่นหนัง" มีคุณค่าทางการศึกษาวัฒนธรรมดังกล่าวแล้ว การศึกษานิทานเรื่อง "ผีเล่นหนัง" จึงเท่ากับได้ศึกษาวัฒนธรรมของชุมชนและสังคมนครศรีธรรมราชไปในตัวด้วย

๒.๓ สัมพันธภาพระหว่างนิทานเรื่อง "ผีเล่นหนัง" กับชุมชน และสังคมเมืองนครศรีธรรมราช และสังคมไทย โดยส่วนรวม

นิทานเรื่อง "ผีเล่นหนัง" มีความสัมพันธ์กับชุมชนและสังคมเมืองนครศรีธรรมราช และสังคมไทยมาเป็นเวลาช้านานทั้งเรื่อง "ผี" และเรื่อง "หนัง" เข้ามาเกี่ยวข้องอยู่กับวิถีชีวิตและของคนไทยหลายลักษณะ มีข้อมูลทางคติชนวิทยาและวรรณคดีมรดกเป็นหลักฐานบ่งชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ดังกล่าว อยู่จำนวนไม่น้อย กล่าวคือ

๒.๓.๑ หนังตะลุง

หนังตะลุงเป็นมหรสพพื้นบ้านภาคใต้ ซึ่งเป็นที่นิยมแพร่หลายอยู่ในภูมิภาคที่กั้นมาเป็นระยะเวลานานนับร้อยๆ ปี

มีหลักฐานปรากฏว่า หนังตะลุงภาคใต้ได้เข้าไปเล่นในกรุงเทพฯ ครั้งแรกในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว^๒

มีบทไหว้ครูหนังสำนวนหนึ่ง กล่าวถึง เรื่องหนังตะลุง ภาคใต้ขึ้นไปเล่นที่กรุงเทพฯ ไว้ดังนี้

^๑ จิเชียร ณ นคร การศึกษานิทานพื้นบ้านในจังหวัดนครศรีธรรมราช หน้า ๓๐-๓๑

^๒ สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ เล่มที่ ๑๐ หน้า ๓๔-๒๔

ท่านนายหนุ่ยที่หนึ่งถึงที่สอง
 นายหนิงทองสาธุศิษย์คิดฝึกฝน
 เทียวเล่นการงานสนุกทุกตำบล
 จนฝูงชนเขากระเดื่องเลื่องลือดัง
 แม้นมีการสิ่งไรในจังหวัด
 มีข้อขัดแคล้วคล่องต้องรับหนิง
 นายหนิงทองเด่นดีมีชื่อดัง
 จนกระทั่งถึงตายเสียหลายปี
 นายทองเกื้อที่สามขึ้นตามต่อ
 วิชาพอเชิดยักษ์ชักดาบี่
 มุตโตสดคัพท์เสียงสำเนียงดี
 รู้พาที่โอดครวญรูปนวนนาง
 เขาออกชื่อลือดังหนิงทองเกื้อ
 เล่นดีเหลือจนรุ่งฟุ้งสว่าง
 มีวิชาพากายไม่จืดจาง
จนชาวบางกอกรับไปนับนาน

ในส่วน of ชาวภาคใต้นั้น "หนังตะลุง" เป็นที่
 นิยมชมชอบของผู้คนทุกเพศทุกวัยดูกันได้ตั้งแต่หัวค่ำ
 จนสว่าง ดังบทหนังตะลุง จำนวนหนึ่งว่า

เรื่องเล่าหนึ่ง	เราชอบจริง	ยอมทิ้งบ้าน
จูงลูกหลาน	แล หนังลุง	ทิ้งมุ้งหมอน
เด็ดเอาสาด	กวาดเอาเงิน	เดินไปก่อน
พอหวนหย่อน	หมดสี่	เสียงปี่ดัง
ประสานกับ	ทับใหม่่ง	ดังใหม่่งแห่ง
ตามแบบเพลง	ศิลป์ได้	ได้เล่าหนึ่ง
ไม่ทันศึก	ครึกครื้น	ขึ้นชีวัง
จนกระทั่ง	ไก่เขี่ยแกลบ	พาแสนตา ^๑

ปัจจุบันนี้แม้จะมีมหรสพประเภทอื่นๆ เพิ่มมาก
 ขึ้นก็ตาม แต่มหรสพพื้นบ้านประเภทหนังตะลุง ก็ยังคง
 ได้รับความนิยมจากชุมชนและสังคมอยู่ในเกณฑ์สูง
 หนังตะลุงหลายคนต้องตระเวน เล่นตามท้องถิ่นต่างๆ
 เดือนหนึ่งแทบไม่เว้นแม้แต่คืนเดียว หนังตะลุงบางคน
 ต้องนัดหมายไว้เป็นการล่วงหน้าเป็นแรมเดือน จึงจะรับ
 ให้มาเล่นในงานที่ต้องการได้

^๑ บุญธรรม เทอดเกียรติชาติ ตลกหนังตะลุง หน้า ๑

หนังตะลุงซึ่งเป็นนิมอย่างแพร่หลายในท้องถิ่น
 นครศรีธรรมราชปัจจุบันมีหลายคน เช่น หนังปฐม
 อ้ายลูกหนี หนังปรีชา สงวนศิลป์ หนังเอิบน้อย ตะลุง
 ศิลป์ หนังอ้ายลูกหนี สงวนศิลป์ หนังสุรเชษฐ์บันเทิง
 ศิลป์ หนังสถิตย์ สงวนศิลป์ หนังจรรยาน้อย ฯลฯ

๒.๓.๒ ผี

ผีหมายถึง สิ่งที่มีมนุษย์เชื่อว่าเป็นสภาพลึกลับ
 ที่อยู่เหนือธรรมชาติปกติจะมองไม่เห็นตัว แต่อาจจะ
 ปรากฏเหมือนมีตัวตนได้ บางครั้งเรียกว่า "ปีศาจ"

สภาพการกำเนิดของผีมีหลายลักษณะ แต่โดย
 ทั่วไป เชื่อกันว่าเมื่อชีวิตดับสิ้นลงสังขารที่ปรากฏอยู่ก็มี
 สภาพเป็นศพ ส่วนวิญญาณอันเป็นตัวกำหนดสังขารนั้น
 ยังมีได้ดับ แต่จะออกร่างหรือสังขารร่อนเร่ไปตามกรรม
 สู่ชาติใหม่ภพใหม่ หรืออาจเข้าสิงสู่ในสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดย
 ไม่ได้ไปผุดไปเกิด สภาพอย่างนี้เรียกว่า ผี และด้วยเหตุ
 ที่จิตวิญญาณยังร่อนเร่หาที่สิงสู่และผูกพันอยู่กับภพเก่า
 ผีจึงปรากฏตัวตนให้เห็นเป็นครั้งคราว ทั้งในรูปลักษณะ
 ที่ดีและร้ายหรือทั้งที่ให้คุณและให้โทษ

ภูตผีในความเชื่อของชาวนครศรีธรรมราชมีหลาย
 จำพวก ได้แก่

ก) ผีเจ้าที่ หมายถึงผีซึ่งอยู่ประจำสถานที่ต่างๆ
 มีทั้งที่ให้คุณและโทษ ได้แก่ ผีเรือน ผีป่า ผีเขา ผีโพ
 ผีไทร ผีห้วย ผีมาบ ผีเจ้าที่สวน ผีเจ้าที่นา ผีเจ้าเปรว
 หรือผีเจ้าป่าช้า เป็นต้น ชาวนครศรีธรรมราชสมัยโบราณ
 ถือว่าเมื่อจะเข้าไปอยู่อาศัยทำมาหากินหรือใช้ประโยชน์
 จากภูมิสถานเหล่านั้น ควรเช่นสร้างบูชาให้ถูกต้อง หรือ
 อย่างน้อยก็ให้ความเคารพยำเกรง (ดังเช่นคำกล่าวที่ว่า
 "เกรงใจเจ้าที่เจ้าทางบ้าง")

ข) ผีตายาย หมายถึงผีบรรพบุรุษซึ่งไม่ยอมไป
 ผุดไปเกิด เพราะมีความรักห่วงใยลูกหลานจึงคอยพิทักษ์
 รักษาลูกหลานในครัวเรือน ลูกหลานจึงมักจะตั้งแท่น
 บูชาไว้ (เรียกว่า "ตั้งหิ้ง") และกรวดน้ำแผ่ส่วนกุศล
 ไปให้เป็นครั้งคราว

ค) ผีครูหมอ หมายถึงผีครูตันของศิลปิน หรือ
 ผีบรรพบุรุษผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้ในสาขาศิลปะและวิชา
 แพทย์ (เช่น นาฏศิลป์ ช่างฝีมือและหมอยา) ใครที่รับ
 วิชาเหล่านี้มา ก็จะต้องรับนับถือผีเหล่านั้นเป็นครูด้วย
 โดยเรียกว่า "ครูหมอ" เช่น ครูหมอนิรา ครูหมอหนึ่ง

ตะลุง เป็นต้น เมื่อถึงวาระอันควรก็จะมีการเล่นสรวง
เช่นกัน

ง) ผีอื่นๆ หมายถึงผีทั่วไปที่เป็นวิญญาณของ
มนุษย์ที่ไม่ยอมไปผุดไปเกิด เพราะมีความผูกพันอยู่กับ
อดีตของตนเอง มักสิงสู่ในที่ซึ่งตนเองได้ตายไป แล้ว
สำแดงให้ผู้ที่ผ่านไปมาได้เห็นด้วยอาการโศกอาการหนึ่ง
จนเล่าลือและหวาดกลัวกันทั่วไปในบริเวณนั้น

จ) พระภูมิ หมายถึงเทพารักษ์ประจำสถานที่
ต่างๆ ทั้งที่ธรรมชาติสร้างไว้ (เช่น ผืนนา ท้องน้ำ ภูเขา
ป่า) และที่มนุษย์สร้างไว้ (เช่น วัดวาอาราม) นับเป็น
ผีจำพวกหนึ่งที่คอยพิทักษ์รักษาถิ่นที่ แบบเดียวกับผี
เจ้าที่ แต่ดูจะมีศักดิ์ศรีสูงกว่า

พระภูมิมียี่สิบระดับหัวหน้าและระดับลูกน้อง
ระดับหัวหน้าได้แก่ นางธรณี (เป็นเทพารักษ์ประจำ
พื้นดิน) บริติถ (เป็นเทพารักษ์ประจำเส้นทางสัญจร
ทางบก) ท้าววาคา (เป็นเทพารักษ์ประจำบาดาล) ท้าว
มหาชัย (เป็นเทพารักษ์ดูแลทั่วไป)

ส่วนระดับลูกน้องหรือระดับรองๆ ได้แก่ ท้าว
ชัยมงคล (พระภูมิเรือน) ท้าวมิกราช (พระภูมิวัด)
ท้าวธรรมโศฬาร (พระภูมิไร่นา) เป็นต้น

พระภูมิเหล่านี้ ชาวนครศรีธรรมราชเชื่อว่าให้
ทั้งคุณและโทษ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกรพสิฐา ด้วยเหตุนี้
ผู้คนส่วนหนึ่งจึงจัดตั้งศาลพระภูมิเพื่อการพลีขึ้น

วรรณกรรมมุขปาฐะเมืองนครศรีธรรมราชที่
สะท้อนโลกทัศน์เรื่องผี ได้แก่ ถ้อยคำสำนวน ภาษิต
และเพลงร้องเรือ เป็นต้น

โปรดพิจารณาศึกษาตัวอย่างวรรณกรรมมุขปาฐะ
เมืองนครศรีธรรมราช ต่อไปนี้^๑

ถ้อยคำสำนวนและภาษิต

ผีโพธิ์ไปโพธิ์ ผีโทรไปโทร

ผีดินไม้ใหญ่ ไปแล้วอย่ามา

ยี่นงเหมือนผีหลงเปรว

ผีเข้าผีออก

ตายไม่แลผีตีไม่แลหน้า

ผีไม้พลอยตายาย

ผีตายโหงใจไม้บาง

ผีแห้งกับโลงพุก

ผอมเหมือนไม้เสียบผี

เพลงร้องเรือ :

ขึ้นโหนดเหอ	อย่าขึ้นให้สูงนัก
พลัดลงมาขาหัก	ไม่มีผ้าจะคลุมผีให้
เข็ดหน้าบุนรี	คลุมผีเอาไว้
ไม่มีผ้าจะคลุมผีให้	ตายโหงได้โคนโหนด

ขึ้นพร้าวเหอ	อย่าขึ้นแต่โคนให้สุดปลาย
อีพลัดลงตาย	ไม่มีผ้าอีกคลุมผีให้
คลุมผ้าบาหลี่	คลุมผีเท่านั้นไว้
ไม่มีผ้าอีกคลุมผีให้	ผีตายวางมือเปล้า

ไปเหนือเหอ	ไปขุดเรือลักล่า
หัวต่ำท้ายต่ำ	สำหรับไว้ทำเรือเข
ชื่อเหล่าลักจอก	ไปบอกหัวเมืองที่ชายเล
สำหรับไว้ทำเรือเข	เขเล่นกลางเลหลวง

ฯลฯ

ความเชื่อเรื่อง "ผี" ปรากฏในวรรณคดีมรดก
หลายเรื่องซึ่งล้วนมีความผูกพันอยู่กับวิถีชีวิตมนุษย์ในแง่
มุมต่างๆ ในที่นี้โปรดพิจารณาศึกษาตัวอย่าง จาก
วรรณคดีมรดกเรื่อง ขุนช้างขุนแผน แต่พอสังเขปดังนี้

มนุษย์ใช้ผีเป็นพาหนะเดินทาง

แล้วจึงเสกยันต์ดินสิงเห

เรียกผีผีเขเข้ามาใกล้

เอายันต์ปิดศีรษะลงทันใด

ข้าวของคลังใส่ไหหล่มฝัง

โดดขึ้นบนบ่าผีพาลัว

ตั้งลมปลิวเร็วมาในป่าระหง

ข้ามทุ่งมุ่งลัดตัดดง

หมายตรงเข้าเมืองสุพรรณ

(ขุนช้าง- ขุนแผน หน้า ๑๔๘)

มนุษย์ใช้ผีคุ้มครองป้องกันภัย บอกเหตุร้ายต่างๆ
ให้ล่วงรู้

^๑ วิมล คำศรี การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมมุขปาฐะ
เมืองนครศรีธรรมราช หน้า ๓๒๐-๓๒๒

ครานั้นโงงพรายเจ้าหลายแก้ว
เห็นแล้วว่าเขาเอายาใส่
กระซิบบอกนายพลันด้วยทันใด
เดี๋ยวนี้เมียเสียไปใจไม่ตรง
ข้าวแกงที่แต่งใส่สำหรับ
มันประดับโรยมาด้วยยาผง
ล้วน ยาพิษทั้งนั้นเป็นมันคง
พ่อจระวางระไวอย่าได้กิน

(ขุนช้าง-ขุนแผน หน้า ๓๘๓)

มนุษย์ใช้ผีเป็นทหารสู้รบกับศัตรู

จะกล่าวถึงพวกพรายนายขุนช้าง
ห้านางที่ยาวรายอยู่รอบที่
บอกกันทันใดว่าไฟริ
เราไล่ตีต่อยทำให้หน้าใจ
ว่าพลางแผ่นโขนใจจนตวาด
เอาทรายสาดดินทิ้งวิ่งไล่
ห้อยหัวตัวแกว่งอยู่กวัดไกว
แลบลิ้นหลอกให้ละลานตา
ฝ่ายว่าพวกพรายนายขุนแผน
ทะเล้งแล่นทุ่มทิ้งด้วยหินผา
โขนผาดพาดด้วยคำแฉยา
กล้าต่อกล้าแข็งต่อแข็งแรงณรงค์

(ขุนช้าง-ขุนแผน หน้า ๔๐๒)

มนุษย์ใช้ผีช่วยชีวิตมนุษย์

ฝ่ายผีพรายนายขุนแผนแก่นขุนช้าง
อุตสาห์ร้างขอนใหม่ให้เขยื่อน
แล้วเป่าแก้วแผลหายละลายเลื่อน
เจ้าพลายเคลื่อนคลายพื้นเหมือนตื่นนอน
นางพรายบอกว่าเราบ่าวขุนแผน
มาทำแทนเมื่อมันทับช่วยรับขอน
ไม่มีวายแล้วแก้วตาอย่าอวรณ์
อยู่ที่ก่อนเกิดนะเจ้าอย่าเศร้าใจ

(ขุนช้าง-ขุนแผน หน้า ๕๖๐)

ผีมีหลายชนิดล้วนแพ้อิทธิฤทธิ์ของมนุษย์

จะกล่าวถึงภูตพรายผีตายโงง
ที่ป่าโป่งรักรุกข์ทุกสถาน
ทั้งปู่เจ้าเขาถ้ำทุกถ้ำธาร

ต้องมนตร์ลมห่านไปทั้งดง
พวกผีไทยไปทัพกับขุนแผน
ต่างเที่ยวแล่นเรียกหาทุกป่าระหง
ผีลาวครั้นคร้ามขามฤทธิรงค์
ต่างก็ตรงมาที่พิธีกรรม
แต่ล้วนผีตาขตั้งสักหมื่นแสน
ดูออกแน่นอนคั่งศึกพิลึกพิลั่น
ล้อมศาลรอบรายเป็นหลายชั้น
คนทั้งนั้นนั่งเขม่นไม่เห็นกาย

(ขุนช้าง-ขุนแผน หน้า ๗๘๕)

จากการพิจารณาศึกษาข้อมูลทางคติชนวิทยา
เมืองนครศรีธรรมราช และตัวอย่างวรรณคดีมรดก
บางเรื่องดังกล่าวมาข้างต้น ล้วนเป็นสื่อบ่งชี้ว่า "ผี"
มีส่วนสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ชาวนครศรีธรรม
ราช และชาวไทยโดยส่วนรวม ตลอดมา

แม้ในกาลปัจจุบัน ชุมชนและสังคมยุคโลกา
ภิวัตน์ จะมองว่าเรื่อง "ผี" เป็นเรื่อง ความเชื่อที่
ห่างไกลความเป็นจริง พิสูจน์ยากก็ตาม แต่เราก็ยังพบ
เห็นเรื่อง "ผี" เข้ามาเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวนคร
ศรีธรรมราช และสังคมโดยส่วนรวมอยู่ไม่น้อยเลย
โดยเฉพาะ "โลกบันเทิง" ทั้งที่เป็นมหรสพพื้นบ้าน
บันเทิงคดี ละครวิทยุ โทรทัศน์ภาพยนตร์ ก็มี "ผี" เป็น
ตัวละครสำคัญอยู่ด้วย บางเรื่องมี "ผี" เป็นตัวเอก
ผู้คนสนใจติดตามดูกันทั้งบ้านทั้งเมือง เช่นเรื่อง
"กระสือ" และ "แม่นาคพระโขนง" เป็นต้น

การศึกษานิทานพื้นบ้านนครศรีธรรมราช เรื่อง
"ผีเล่นหนัง" เท่าที่นำเสนอมานี้พอจะเป็นอนุสติได้ว่า
เรื่อง "ผี" มิใช่เรื่องเหลวไหล เสียเลยทีเดียว เพราะ
นอกจากจะมองเห็นกรณีตัวอย่างสัมพันธ์ภาพระหว่าง
ผีกับมนุษย์ในแง่มุมต่างๆ ได้ส่วนหนึ่งแล้วยังจะเป็น
ดูหากรณีในตำราตนอยู่สังคมได้ว่า พฤติกรรมบางอย่าง
แม้มนุษย์ด้วยกันมองไม่เห็น แต่ "เทวดา" และ "ผี"
มองเห็นเทวดาก็ดี ผีก็ดีล้วนเป็น "สิ่งเหนือธรรมชาติ"
ที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตมนุษย์ ทั้งในส่วนที่เป็นคุณและ
โทษมาตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

แหล่งข้อมูล : ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม

สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช

ประสานงานจัดหาข้อมูล : จารี การะศรี : อวยพร เจริญพร

ภาพประกอบ : ชัยณรงค์ อินทธร : อำนวย ทองทะวีย์